

Відтак, сфера реалізації прав дитини, як майнових, так і особистих немайнових чекає на подальше вдосконалення на рівні національного законодавства України.

Використані джерела:

1. Пріоритети українського головування у Комітеті міністрів Ради Європи. Режим доступу: <http://www.coeukraine2011.mfa.gov.ua/pr-oriteti-ukra-nskogo-golovuvannya-u-kom-tet-m-n-str-v-radi>
2. Пріоритети українського головування у Комітеті міністрів Ради Європи. Режим доступу: <http://www.coeukraine2011.mfa.gov.ua/pr-oriteti-ukra-nskogo-golovuvannya-u-kom-tet-m-n-str-v-radi-vgori>
3. Про затвердження плану заходів з виконання у 2012 році Загальнодержавної програми “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року // Кабінет Міністрів України, розпорядження №329-р від 31 травня 2012. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/329-2012-%D1%80>
4. Ухвалено закон щодо захису майнових прав дітей// УНІАН. Режим доступу: <http://health.unian.net/ukr/detail/228562>
5. Захист прав дітей в Україні з урахуванням міжнародних договорів з питань сімейного права. – Коментарі фахівців. – Архів 2009 р. Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/19188>
6. Міністерство Юстиції України. Новини міністерства. Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/38674>

Кушинская Л. А. Проблема реализации прав ребенка в Украине в свете международных обязательств.

Статья посвящена проблеме соотношения международных документов и национального законодательства.

Ключевые слова: основные стандарты прав, права ребенка, конвенция, внутреннее законодательство

Kushynska L. A. The problem of children's rights in Ukraine in light of international obligations.

The article is devoted the deals with the ratio of international instruments and national legislation of Ukraine.

Keywords: the main standards of the rights, the rights of the child, the convention, the national legislation.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ НАУКИ

Шимон С. І.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВИДИ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

В праці розглядається сутність майнових прав інтелектуальної власності та формується система таких прав, серед яких виділено, зокрема, такі, що здатні виступати об'єктами цивільних правовідносин.

Ключові слова: права інтелектуальної власності, майнові права, об'єкти цивільних правовідносин.

Однією з груп майнових прав є права інтелектуальної власності; останні являють собою самостійну категорію, що обіймає в собі права як майнового, так і немайнового змісту, об'єднуючою ознакою для яких є об'єкт – нематеріальне благо, результат інтелектуальної діяльності людини. В українській цивілістиці права інтелектуальної власності визначаються як сукупність суб'єктивних прав творця на результати його творчої діяльності: зміст цього права визначається через можливість його суб'єкта володіти, користуватися і розпоряджатися належним йому відповідно до закону результатом інтелектуальної діяльності [9, с. 53]; юридично визначена можливість особи задовольнити свої немайнові (особисті) та майнові потреби щодо об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються державою [8, с. 6]. Законодавча дефініція в ст. 418 ЦКУ визначає право інтелектуальної власності як право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності.

Права інтелектуальної власності досліджувалися багатьма українськими цивілістами (Ю. М. Капіца, М. Ю. Потоцький, І. В. Спасибо-Фатєєва, Р. Б. Шишка, В. Л. Яроцький та ін.), між тим, в жодній праці поки що не окреслено повну систему майнових прав інтелектуальної власності, що є метою нашої праці.

Поряд з терміном “право інтелектуальної власності” в доктрині та практиці використовується термін “виключні права” на використання об'єкта інтелектуальної власності. Однак, як зазначав професор О. А. Підпригора, це зумовлено радше традиціями, аніж специфікою правових режимів об'єктів інтелектуальної власності [9, с. 63]. Це не є загальною думкою. Так, А. Н. Лисенко відмічає зміну підходів до визначення правової природи та місця виключних прав в системі цивільних прав із введенням в дію частини четвертої ЦК РФ: виключні права повністю віднесено до майнових [5, с. 78]. Це спричинило уточнення формулювань ст. 128 ЦК РФ, а саме: виключено самостійне згадування про виключні права в переліку об'єктів цивільних прав, оскільки виключні права вже охоплюються поняттям “майнові права”, які у свою чергу входять до складу окремої групи “інше майно”. Це пов'язано з тим, що російський законодавець увів в оборот поняття “інтелектуальні права”, які охоплюють три групи прав на відповідні об'єкти: немайнові, виключні (майнові) та інші. Практично ж виключними є майнові права інтелектуальної власності.

Професор Р. Б. Шишка сформував авторську теорію виключних майнових прав, в основі якої полягає “природне право автора на винагороду за його творчу працю”, і за якою правами інтелектуальної власності слід вважати лише майнові права, що полягають у виключному монопольному праві автора використовувати переваги новинки (комерційно експлуатувати ідею) самому, на певний час заборонити це робити іншим особам чи надати їм це право за винагороду [10, с. 17].

Традиційна класифікація прав інтелектуальної власності заснована на критерії об'єкта; її ж покладено в основу побудови книги четвертої ЦКУ “Право інтелектуальної власності”, зі структури якої виділяють права авторські, суміжні, промислової власності, права на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг, права на об'єкти селекційних досягнень, права на науково-технічну інформацію, права на об'єкти нетрадиційних рішень. Враховуючи різноманітність результатів інтелектуальної діяльності вичерпний перелік видів прав за цим критерієм

визначити складно. Раціональніше розглядати групи прав інтелектуальної, виділені за критерієм функціонального призначення права, що визначається характером інтересів, які забезпечуються внаслідок реалізації цих прав. За цим критерієм і в законі, і в доктрині, і на практиці виділено немайнові та майнові права інтелектуальної власності. Немайнові права творців розглядаються в якості інструмента, який сприяє не лише забезпеченню їхніх нематеріальних інтересів, але й правової охорони всіх прав творців загалом. Фактичний обсяг і види немайнових прав інтелектуальної власності визначається видом охоронюваного об'єкта інтелектуальної власності. Задля справедливості слід згадати, що поділ таких прав на майнові та немайнові є предметом спорів у науці; і нині точаться дискусії, наприклад, щодо природи права на оприлюднення твору, яке містить ознаки і майнового і немайнового, що наводить науковців на думку про умовність [4, с. 77-78], відносність [1, с. 24-25] такого поділу. В російській цивілістиці висловлювалися пропозиції вивести немайнові права творців із системи прав інтелектуальної власності, що знайшло вихід у законодавстві. Немайнові права творців дійсно мають самостійне значення, про що свідчить хоча б той факт, що у разі передання іншим особам майнових прав немайнові залишаються за автором і не слідують за майновими.

Майнові ж права відображають приналежність результатів інтелектуальної діяльності особі й слугують інструментом реалізації майнових інтересів творців та інших осіб за рахунок використання об'єкта [2, с. 30-31]. Практично майновими за змістом вони є остільки, оскільки їх здійснення може призвести до одержання уповноваженою особою економічної вигоди, яка може бути оцінена в грошах.

Закон (ч. 1 ст. 424 ЦКУ) відносить до майнових прав інтелектуальної власності такі: 1) право на використання об'єкта права інтелектуальної власності; 2) виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. Ці ж види майнових прав повторюють спеціальні норми ЦКУ, які стосуються конкретних об'єктів: майнових прав на твір (ст. 440), на об'єкт суміжних прав (ст. 452), на винахід, корисну модель, промисловий зразок (ст. 454), на компонування інтегральної мікросхеми (ст. 474), на сорт рослин, породи тварин, засвідчені патентом (ст. 487), на торговельну марку (ст. 495) на комерційну таємницю (ст. 506).

Майновими є виключні права на використання об'єкта інтелектуальної власності, що впливають з патенту (ст. 20 Закону України "Про охорону прав на промислові зразки" від 15 грудня 1993 р., ст. 28 Закону України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" від 15 грудня 1993 р., ст. 39 України "Про охорону прав на сорти рослин" від 21 квітня 1993 р.), зі свідоцтва про знак для товарів і послуг (ст. 16 Закону України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг" від 15 грудня 1993 р.), що впливають з реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару та/або права на його використання (ст. 17 Закону України "Про охорону прав на зазначення походження товару" від 16 червня 1999 р.); останні є невідчужуваними.

Варто акцентувати увагу на особливості терміну "використання", який законодавець застосовує у визначенні повноважень суб'єктів права інтелектуальної

власності та головного з майнових прав. При цьому закон роз'яснює зміст цього терміну стосовно конкретних об'єктів авторського та суміжних прав шляхом встановлення переліку дій, які вважаються використанням. Так використанням твору як об'єкта авторського права є його опублікування, відтворення будь-яким способом у будь-якій формі, переклад, переробка, адаптація, аранжування, інші подібні зміни, включення складовою частиною до збірника, баз даних, антологій, енциклопедій тощо, публічне виконання, продаж, передання в найм, імпорт його примірників, примірників його перекладів, переробок тощо та інші дії (ст. 441 ЦКУ). Використанням виконання як об'єкта суміжних прав є доведення виконання до відома публіки під час його здійснення; записування (фіксування) виконання під час його здійснення, якщо воно дає можливість сприйняття, відтворення та передачі виконання за допомогою технічних засобів; пряме чи опосередковане відтворення запису виконання будь-яким способом та у будь-якій формі; продаж та інше відчуження оригіналу чи примірника запису виконання; оренда оригіналу чи примірника запису виконання; забезпечення засобами зв'язку можливості доступу будь-якої особи до записаного виконання з місця та в час, обраних нею, та інші дії (ст. 453 ЦКУ). Використанням фонограми, відеограми є: пряме або опосередковане відтворення будь-яким способом та у будь-якій формі відеограми, фонограми; продаж та інше відчуження оригіналу чи примірника фонограми, відеограми; оренда оригіналу чи примірника фонограми, відеограми; забезпечення засобами зв'язку можливості доступу будь-якої особи до фонограми, відеограми з місця та в час, обраних нею, та інші дії (ст. 454 ЦКУ). Використанням передачі (програми) організації мовлення є: здійснення (трансляція, ретрансляція) передачі (програми) організації мовлення; записування (фіксування) передачі (програми) організації мовлення, якщо таке записування дає можливість сприйняття, відтворення та здійснення її за допомогою технічних засобів; відтворення запису передачі (програми) організації мовлення; представлення передачі (програми) організації мовлення публіці у місці, де встановлено вхідну плату, та інші дії.

Стосовно винаходів, корисних моделей, промислових зразків закон вважає користуванням такі дії [6, с. 745]: виготовлення, пропонування для продажу, застосування або введення в господарський оборот продукту, виготовленого за допомогою запатентованого винаходу, корисної моделі, промислового зразка, застосування способу, що охороняється патентом, або приготування його для застосування в Україні, якщо особа, яка пропонує цей спосіб, знає про те, що його застосування забороняється без згоди власника патенту або виходячи з обставин, які є очевидними; пропонування для продажу, введення в господарський оборот, продаж, ввезення чи зберігання у зазначених цілях продукту, виготовленого безпосередньо способом, що охороняється патентом.

В тріаді повноважень власника речі йдеться про право “користування”, а не “використання”. Лінгвістичне тлумачення цих слів практично співпадає і зводиться до “вживання, зужиткування чого-небудь для власних потреб, одержання вигоди з чого-небудь” [7, с. 297]. Виходячи зі змісту наведених вище способів використання, кордон між цими поняттями можна провести через слово “застосування”. На предмети матеріального світу людина впливає фізично з метою вилучати корисні властивості.

Тоді як об'єкт інтелектуальної власності, наприклад, як технологія, технічне рішення тощо застосовується з метою впливу на предмети матеріального світу, що дозволяє ефективніше вилучати з них відповідні корисні властивості та задовольняти інтереси людей. З урахуванням цього саме термін “використання” відтіняє правомочність у змісті права інтелектуальної власності та майнове право інтелектуальної власності від правомочності власника і є узагальнюючим стосовно будь-яких способів використання будь-яких об'єктів інтелектуальної власності.

Майновими за змістом є також право слідування (ст. 27) та право доступу (ст. 26), які надаються авторам творів образотворчого мистецтва Законом України “Про авторське право та суміжні права” від 23 грудня 1993 р. (в редакції від 17 липня 2001 р.). Зміст права доступу полягає в тому, що при передачі твору образотворчого мистецтва чи матеріального об'єкта, в якому втілено цей твір, у власність іншій особі автор має право вимагати доступу до цього твору з метою його використання для відтворення (виготовлення примірників, слайдів, карток, переробок тощо) за умови, що це не порушує законні права та інтереси власника твору образотворчого мистецтва. Власник не може відмовити автору в доступі до твору без достатніх підстав. Право слідування надає можливість автору твору образотворчого мистецтва (а у разі його смерті - спадкоємцеві впродовж дії його права) користуватися щодо проданих автором оригіналів творів образотворчого мистецтва невідчужуваним правом на одержання п'яти відсотків від ціни кожного наступного продажу твору через аукціон, галерею, салон, крамницю тощо, що йде за першим його продажем, здійсненим автором твору (право слідування).

В певних випадках законодавець обумовлює спеціальні права використання (об'єктами інтелектуальної власності), які мають чітко виражений майновий характер і кваліфікуються як нематеріальні активи. Наприклад, законом встановлено право попереднього використання, внаслідок якого будь-яка фізична чи юридична особа, яка до дати подання до Установи заявки або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету в інтересах своєї діяльності з комерційною метою добросовісно використала в Україні технологічне (технічне) вирішення, тотожне заявленому винаходу (корисній моделі), чи здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, зберігає право на безоплатне продовження цього використання або на використання винаходу (корисної моделі), як це передбачалося зазначеною підготовкою (ст. 31 Закону України “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”, ст. 22 Закону України “Про охорону прав на промислові зразки”).

У сфері використання об'єктів інтелектуальної власності можуть виникати різноманітні майнові права, проте не всі вони є виключними або ж власне правами інтелектуальної власності. Свого часу ще Е. І. Беккер на прикладі авторського права демонстрував наявність “чистих” та “нечистих” майнових прав на немайнові об'єкти. “Чистими” вважав: а) грошові суми, одержувані автором чи спадкоємцем в якості плати за транслятивне чи конститутивне передання авторських прав; б) вимоги про виплату штрафів і компенсацій у зв'язку з порушенням авторських прав; в) всі авторські права, що перейшли до третіх осіб (крім спадкоємців) в порядку правонаступництва, незалежно від того, чи було таке правонабуття оплатним, чи ні; г) права, що впливають з патенту; д) інші авторські права, коли автор (спадкоємець)

має намір передати їх з метою задоволення вимог своїх кредиторів. При цьому важливо, що ніхто не в змозі примусити автора опублікувати твір, але якщо він опублікований, то надходження коштів належатимуть кредиторам [11, с. 45-146]. Очевидно, що в цьому переліку є різні за природою прав. Хоча в науці визнано, що можливість одержання винагороди на використання об'єкта інтелектуальної власності закладена в самих правах на нього.

На нашу думку, слід відрізнити “майнові права інтелектуальної власності” та “майнові права, які виникають внаслідок реалізації прав інтелектуальної власності”. Останні, це права майнового характеру, які по суті є зобов'язальними і не відрізняються від зобов'язальних прав щодо речей. Саме такий майновий характер має право автора на плату за використання його твору (ст. 445 ЦКУ); аналогічні права мають виконавці, виробники фонограм, відеограм, організації мовлення щодо їхніх об'єктів прав. Зобов'язальне за змістом є і право творця на плату за створення об'єкта інтелектуальної власності за замовленням (ст. 430 ЦКУ).

Особливим у цьому сенсі є згадуване вище право слідування, зміст якого полягає в можливості претендувати на 5% від суми кожного повторного продажу твору образотворчого мистецтва. Виплата винагороди у цьому випадку здійснюється зазначеними аукціонами, галереями, салонами, крамницями тощо. Збір і виплата винагороди, одержаної в результаті використання права слідування, здійснюються особисто автором, через його повіреного або через організації колективного управління (ст. 27 Закону України “Про авторське право і суміжні права”). За ознаками це майнове невідчужуване право, яке має зобов'язальний характер і виникає внаслідок закону.

Отже, у сфері інтелектуальної власності можна виділити: а) майнові права інтелектуальної власності та б) зобов'язальні майнові права, які виникають внаслідок реалізації прав інтелектуальної власності.

Закон встановлює загальне правило: майнові права інтелектуальної власності можуть бути передані відповідно до закону повністю або частково іншій особі (ч. 1 ст. 427). Такі права можуть відповідно до закону бути вкладом до статутного капіталу юридичної особи, предметом договору застави та інших зобов'язань, а також використовуватися в інших цивільних відносинах (ч. 3 ст. 424 ЦКУ). Однак, не всі майнові права насправді здатні до відчужування. Так, виключні права дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності або перешкоджати неправомірному використанню, забороняти його не мають самостійної майнової цінності, позаяк таку має лише саме право використання, яке і є відчужуваним. Для деяких прав, як ми вже відмічали закон закріплює принцип невідчужуваності.

Ще для інших встановлено обмеження щодо відчуження. Так, майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування можуть передаватися іншій особі лише разом із цілісним майновим комплексом особи, якій ці права належать, або його відповідною частиною (ст. 490 ЦКУ). Отже таке майнове право самостійної оборотоздатності не має.

Підсумовуючи зазначимо, що майнові права інтелектуальної власності можливо поділити на дві групи:

а) відчужувані: 1) право на використання об'єкта права інтелектуальної власності;

б) невідчужувані: 1) виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; 2) виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання; 3) права, що впливають з реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару та/або права на його використання; 4) право використання комерційного найменування; 5) право попереднього використання технологічного (технічного) вирішення (винаходу, корисної моделі); 6) право слідування щодо творів образотворчого мистецтва; 7) право доступу щодо творів образотворчого мистецтва.

Майнові права інтелектуальної власності мають ознаки абсолютних прав, вони схожі з речовими за такими ознаками: формальна визначеність, наявність невизначеного кола зобов'язаних осіб, що несуть обов'язок пасивного характеру, захист проти всіх третіх осіб. Система майнових прав інтелектуальної власності є елементом системи вищого рівня – системи майнових прав, які по відношенню до них є родовою категорією.

З-посеред всіх видів майнових прав інтелектуальної власності, які визначені в законі, головним є право використання об'єкта, на якому ґрунтуються інші майнові права, які за змістом не можуть мати самостійного значення і набувати рис оборотоздатних об'єктів. Тому об'єктом цивільних правовідносин може бути виключно право використання об'єкта інтелектуальної власності. Вивчення специфіки такого права як об'єкта цивільних правовідносин і слугувати подальшому розвитку наукових досліджень у цій сфері.

Використані джерела:

1. *Алферов А. Л.* Авторское право на литературные произведения в России : автореф. ... дис. канд. юрид. наук. – М., 2001. – 29 с.
2. *Астахова М. А.* Оборот прав на результаты интеллектуальной деятельности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. / Марина Анатольевна Астахова. – Тюмень, 2007. – 182 с.
3. *Богатова Л. Ю.* Права авторов произведений науки, литературы и искусства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. / Л. Ю. Богатова. – М., 1998. – 25 с.
4. *Гордон М. В.* Советское авторское право / М. В. Гордон. – М. : Госюриздат, 1955. – 232 с.
5. *Лысенко А. Н.* Имущество в гражданском праве России / А. Н. Лысенко. – М. : “Деловой двор”, 2010. – 200 с.
6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. / за відп. ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – Т. 1. – 832 с.
7. Новий тлумачний словник української мови : у чотирьох томах / наук. ред. Л. І. Андрієвський / Том 1. – К. : “Аконіт”, 1999. – 910 с.
8. *Потоцький М. Ю.* Правове регулювання інтелектуальної власності в Україні: загальнотеоретичне дослідження : автореф. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. / М. Ю. Потоцький. – Х. : ХНУВС, 2009. – 22 с.
9. Право інтелектуальної власності: підручник для студентів вищих навч. закладів / за ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім “Ін Юре”, 2002. – 624 с.
10. *Шишка Р. Б.* Охрана прав субъектов интеллектуальной собственности у гражданском праве Украины : автореф. ... дис. докт. юрид. наук : 12.00.03. / Р. Б. Шишка. – Одеса, 2004. – 37 с.
11. *Bekker E. I.* System des heutigen Pandektenrechts. Erster Band. – Waimar : Hermann Bohlau, 1886. – 317 p.

Шимон С. И. Виды имущественных прав интеллектуальной собственности.

В работе рассматривается сущность имущественных прав интеллектуальной собственности и формируется система таких прав, среди которых выделено, в частности, права, способные быть объектами гражданских правоотношений.

Ключевые слова: права интеллектуальной собственности, имущественные права, объекты гражданских правоотношений.

Shymon S. Types of intellectual property rights.

This work covers the nature of intellectual property rights and, a system of such rights. Picking out the right that can be the subject of civil relations.

Keywords: intellectual property rights, property rights, objects of civil relations.

Кульбашина О. А.
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

СТАН СУЧАСНОЇ КОДИФІКАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У статті досліджено особливості сучасної кодифікації трудового законодавства України. Автором проаналізовано причини, які викликали потребу систематизації трудового законодавства, та прослідковано етапи розробки та обговорення проектів нового Трудового кодексу.

Ключові слова: трудове законодавство, Кодекс законів про працю, Трудовий кодекс.

На момент проголошення незалежності України трудове законодавство нагально потребувало пристосування до цілком нових економічних та соціальних умов.

Питання сучасної кодифікації трудового законодавства аналізувалося такими вченими як П. Жигалкін, Л. Лазор, П. Пилипенко, С. Прилипко, О. Святоцький, М. Теплюк, Н. Хуторян, Г. Чанишева, О. Ярошенко та іншими. Попри це дослідженню стану сучасної кодифікації трудового законодавства приділена недостатня увага.

Потреба сучасної кодифікації нормативно-правових актів у сфері праці зумовлена низкою факторів. По-перше, реформування виробничих відносин в умовах формування ринкових відносин гальмує відбиток юридичної доктрини застійного періоду українського радянського трудового законодавства, якій були властиві монополія державної форми власності і державних підприємств, централізоване регулювання трудових відносин, багатофункціональна правотворча діяльність профспілок тощо.

По-друге, Кодекс законів про працю, який було прийнято ще у 1971 р., зорієнтований на жорстке державне регулювання і, незважаючи на внесені в нього численні зміни і доповнення, дедалі менше відповідає соціально-економічній ситуації в країні.

По-третє, починаючи з 1991 р., спостерігається процес поступової заміни норм радянського періоду спеціальними законами, які стосуються окремих інститутів трудового права. Так, були прийняті Закони “Про зайнятість населення” (1991 р.), “Про охорону праці” (1992 р.), “Про колективні договори і угоди” (1993 р.), “Про